

Neatkarīgais novērtēšanas mehānisms

Rīcības plāna pārskats:
Latvija, 2022. –2025. gads

Open
Government
Partnership

Independent
Reporting
Mechanism

Ievads

2021. gada janvārī NNM ieviesa jaunus NNM Refresh procesā radušos produktus.¹ Jaunās pieejas pamatā ir zināšanas, kas gūtas, NNM veicot 350 neatkarīgus, uz pierādījumiem balstītus un stabilus novērtējumus, kā arī OGP kopienas ieguldījums. NNM vēlas piedāvāt vienkāršus, savlaicīgus, adekvātus un uz rezultātiem vērstus produktus, kas veicina mācīšanos un atbildību OGP rīcības plāna cikla galvenajos brīžos.

NNM produkti no 2021. gada ir šādi:

1. **Koprades kopsavilkums** — piedāvā pieredzi, kas gūta no iepriekšējiem rīcības plāniem, kalpo mācību mērķim un informē par koprades plānošanu un izstrādi.
2. **Rīcības plāna pārskats** — neatkarīgs, ātrs, tehnisks pārskats par rīcības plāna raksturīgajām iezīmēm, kā arī NNM apzinātajām priekšrocībām un problēmām, lai izveidotu stingrāku īstenošanas procesu.
3. **Ziņojums par rezultātiem** — vispārējs īstenošanas novērtējums, kurā galvenā uzmanība pievērsta politikas līmeņa rezultātiem un tam, kā notiek pārmaiņas. Tas arī pārbauda atbilstību OGP noteikumiem un izveido atbildību un ilgāka termiņa mācības. Šos produktus paredzēts ieviest pārejas posmā 2022. gadā, sākot ar Rīcības plānu īstenošanas beigām 2022. gada 31. augustā. Ziņojumus par rezultātiem sastādīs četru mēnešu laikā pēc īstenošanas cikla beigām.

Šajā produktā ir iekļauts NNM sastādīts pārskats par Latvijas rīcības plānu 2022.-2025. gadam: Rīcības plānu veido sešas apņemšanās. Šī pārskata centrā ir rīcības plāna spēja veicināt īstenošanu un rezultātus. Visas apņemšanās skatiet 1. pielikumā. Datus par šajā rīcības plāna pārskatā NNM izmantoto metodoloģiju un indikatoriem skatiet III sadaļā. Metodoloģija un NNM indikatori

¹ Sīkāk par NNM Refresh skatiet vietni <https://www.opengovpartnership.org/process/accountability/about-the-irm/irm-refresh/>

Saturs

I sadaļa: Pārskats par rīcības plānu 2022.-2025. gadam	2
II. sadaļa: Daudzsološas apņemšanās Latvijas rīcības plānā 2022. –2025. gadam	5
III sadaļa. Metodoloģija un NNM rādītāji	14
1. pielikums: Apņemšanās pēc apņemšanās datiem	17
2. pielikums: Minimālās prasības darbībai saskaņā ar OGP procedūru	18

I sadaļa: Pārskats par rīcības plānu 2022.-2025. gadam

Latvijas piektais rīcības plāns ievieš sešas apņemšanās, kuru mērķis ir risināt zemo uzticības līmeni valsts iestādēm, palielinot valdības darbību atklātību un piedāvājot inovatīvas pilsoniskās līdzdalības metodes valsts un vietējā līmenī. Rīcības plāna rezultātus uzlabos prioritāri centieni apzināt un iesaistīt grupas, kuras, visticamāk, piedalīsies līdzdalības procesos mazāk.

Latvijas piektajā rīcības plānā iekļautas sešas apņemšanās, kuru mērķis ir uzlabot sabiedrības uzticību valsts institūcijām, pievērsties sabiedrības līdzdalībai un atklātībai. To nolūks ir stiprināt sabiedrības līdzdalības sistēmas un iesaistīt pilsoņus lēmumu pieņemšanā dažādās politikas jomās, veicināt sadarbību ar jauniešiem, aicināt valdību lietot skaidri saprotamu valodu, sekmēt atvērto datu izmantošanu sabiedrībā, kā arī atbalstīt sabiedrības līdzdalību pašvaldībā.

1. un 3. apņemšanās ir solījumi, tādēļ šajā pārskatā tās analizē kopīgi. Tās tiecas ieviest oficiālus līdzdalības mehānismus, paplašināt iesaisti un attīstīt līdzdalības kultūru valdības iestādēs. 6. apņemšanās arī ir solījums, saskaņā ar kuru īstenos juridisku prasību pašvaldībām izmantot inovatīvas līdzdalības metodes, kā arī ieviest praksē iepriekšējā rīcības plāna ietvaros izveidotos standartus un rekomendācijas par līdzdalības mehānismu izmantošanu.²

Rīcības plāna cikls beigsies 2025. gadā, un tas ir ilgāks laika posms salīdzinājumā ar iepriekšējiem rīcības plāniem. Pilsoniskās sabiedrības pārstāvis paskaidroja, ka tas ļauj izveidot plašākas un ambiciozākas apņemšanās, kā arī sniedz vairāk laika to pabeigšanai.³ Dažas šajā plānā minētās darbības ir saistītas ar citām stratēģijām, tādējādi palielinot pilnas īstenošanas iespējamību. Plāns balstās uz iepriekšējām apņemšanām (piemēram, 5. apņemšanās pamatojas uz daudzu svarīgu iepriekšējā rīcības plānā iekļauto datu kop publikāciju, veicinot šo un citu atvērto datu izmantošanu), kā arī izskata iepriekšējo NNM ziņojumu rekomendācijas, lai uzlabotu apspriešanās un sabiedrības līdzdalības iespējas.⁴

ĪSUMĀ

Dalība no: 2011. gada

Rīcības plāna pārskats: 2022.–2025. gads

NNM produkts: rīcības plāna pārskats

Apņemšanos skaits: 6

Apņemšanos pārskats:

- Apņemšanās caur atklātas pārvaldības prizmu: 6 (100 %)
- Apņemšanās, kurām ir reāla iespēja gūt rezultātus [3 (50 %)]
- Daudzsološas apņemšanās: 2

Politikas jomas

Pārnestas no iepriekšējiem rīcības plāniem:

- Līdzdalība pašvaldībā
- Atvērtie dati

Pirmo reizi šajā rīcības plānā:

- Jauniešu līdzdalība
- Skaidri saprotamas valodas politika

Atbilstība OGP minimālajām koprades prasībām:

- Darbība veikta saskaņā ar OGP procedūru: Jā

Latvijas rīcības plāna izveide iesaistīja sabiedrību plašāk nekā iepriekš, tādējādi izskatot pilsoņu prioritātes, taču vienlaikus arī apejot nozīmīgas tēmas, kuras pilsoniskā sabiedrība varētu arī uzskatīt par prioritārām. Piemēram, pilsoniskās sabiedrības pārstāvis pauda vilšanos, ka atšķirībā no iepriekšējā plāna šajā rīcības plānā nebija iekļautas pretkorupcijas tēmas, tādas kā iepirkuma atklātība.⁵ Pēc koprades procesa sākuma 2021. gada aprīlī pilsoniskās sabiedrības organizācija (PSO) Manabalss pilsoņu viedokļu apkopošanai rīkoja aptauju, kas ilga vienu mēnesi.⁶ Visi, kas no šī brīža reģistrējās jaunākās informācijas saņemšanai, jebkurā laikā varēja piedalīties koprades procesā. Paralēli ierosinājumus iesniedza valsts iestādes, un pirmo reizi ierosinājumus iesniedza Latvijas Universitātē valsts pārvaldi studējošie maģistranti (viens no šiem ierosinājumiem kļuva par 4.4. starpposma mērķi).⁷ Pēc tam valdības un nevaldības ieinteresētās personas apsprieda idejas divās darba grupās (kur viena pievērsās līdzdalībai un otra — atklātībai),⁸ tādējādi izstrādājot plāna projektu, kuru publicēja Vienotajā tiesību aktu projektu izstrādes un saskaņošanas portālā (TAP portāls).⁹ Pilsoniskā sabiedrība uzskatīja, ka, viņuprāt, iesaistei ir pietiekami daudz iespēju un ka valsts iestādes uztvēra viņu viedokli nopietni.¹⁰ TAP portāls rakstiski dokumentē visus ierosinājumus, grozījumus, iebildumus un argumentētas atbildes.¹¹ 2022. gada 14. februārī Ministru kabinets pieņēma plānu.

1. un 3. apņemšanās rezultātu uzlabošanai iestādes varētu apsvērt iespēju izveidot plānu nefinansējamo darbību veikšanai, lai garantētu to īstenošanu, nodrošināt sabiedrības piekļuvi informācijai par pilsonisko dialogu un sabiedrības līdzdalības noteikumus, nodrošināt pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanos valsts amatpersonu apmācību izveidē un realizēšanā, kas papildinātu jau esošos pasākumus, un nodrošināt regulāras pārbaudes īstenošanas iestādēs, lai garantētu inovatīvo līdzdalības mehānismu nepārtrauktu īstenošanu. Lai uzzinātu vairāk par 4. un 5. apņemšanām, kas saistītas ar skaidri saprotamas valodas pielietošanu, var izmantot Nīderlandē gūto pieredzi, kur nesen pieņemtas apņemšanās uzlabot valdības saziņu un pielietot skaidri saprotamu valodu valsts iepirkumā, kā ambiciozajās apņemšanās Somijā, kas ietvēra amatpersonu ilgstošu apmācību, kā arī cilvēku ar invaliditāti, vecāka gadagājuma cilvēku un jauniešu iekļaušanu pieejamas valodas vadlīniju izstrādes un īstenošanas ietvaros.¹² 6. apņemšanai, kuras mērķis ir ieviest uzlabotu atklātību un līdzdalības pasākumus vietējā līmenī, varētu palīdzēt aktīva reklāma un atbalsts un vadlīnijas iestādēm par līdzdalības budžeta veidošanu. Tai arī var nākt par labu izpratnes veidošanas programma vietējām iestādēm un pilsoņiem par jaunām iesaistīšanās iespējām vietējā līmenī, kā arī papildu īstenošanas uzraudzības atbalsts, publicējot datus par darbības rādītājiem attiecībā uz atklātību un līdzdalību.

² Atvērtās pārvaldības partnerība, Ziņojums par Latvijas pārejas perioda rezultātiem. 2019.–2021. gads., 4. apņemšanās, <https://www.opengovpartnership.org/documents/latvia-transitional-results-report-2019-2021/>

³ Didzis Melņis (Manabalss), intervija ar NNM, 2022. gada 2. augusts.

⁴ Atvērtās pārvaldības partnerība, NNM Latvija, 2019.–2021. gads, Rīcības plāns 2020. gada 6. novembris, <https://www.opengovpartnership.org/documents/latvia-design-report-2019-2021/>

⁵ Inese Tauriņa un Agnija Birule (Sabiedrība par Atklātību Delna), intervija ar NNM, 2022. gada 28. jūnijs.

⁶ Manabalss.lv, “Ideas’ Open Latvia” (caur WayBack Machine vietni), <https://web.archive.org/web/20220119164117/https://atvertalatvija.manabalss.lv/idejas>

⁷ Inese Kuške un Zane Legzdiņa-Joja (Valsts kanceleja), intervija ar NNM, 2022. gada 16. maijs.

⁸ Jēgpilna un efektīva sabiedrības līdzdalība. Darba grupas kopsavilkums: Latvijas Piektā nacionālā atvērtās pārvaldības plāna izstrādes process. 09.07.2021. plkst. 9.30-11.00 Sanāksme Zoom,

<https://drive.google.com/file/d/1xUrEspkPPAKQocJUVPIYInGAbRzBMWjY/view>; procesa apraksts arī šeit:: Informācija par plāna izstrādes gaitu un līdzdalības iespējām, Valsts kanceleja, 2021. gada 8. maijs,

<https://www.mk.gov.lv/lv/media/9350/download>
⁹ Valsts kanceleja, Tiesību aktu projektu publiskais portāls (TAP portāls), <https://tapportals.mk.gov.lv/>

¹⁰ Iveta Kažoka (PROVIDUS), intervija ar NNM, 2022. gada 23. maijs.

¹¹ Valsts kanceleja, TAP portāls, Par Latvijas Piekto nacionālo atvērtās pārvaldības rīcības plānu 2022.–2025. gadam, https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/bc0aded2-457f-4810-8426-7999bf581311#.

¹² Atvērtas pārvaldības partnerība, Nīderlande: Skaidri saprotamas valodas iniciatīvas īstenošana (NL0044), <https://www.opengovpartnership.org/members/netherlands/commitments/NL0044/>; Atvērtas pārvaldības partnerība, Somija: Valdības informācijas saprotamības un iekļaušanas uzlabošana (FI0030) <https://www.opengovpartnership.org/members/finland/commitments/FI0030/>.

II sadaļa: Daudzsološas apņemšanās Latvijas rīcības plānā 2022. –2025. gadam

Šajā pārskatā ir aplūkotas 1., 3. un 6. apņemšanās, kurām saskaņā ar NNM ir lielākā iespēja gūt daudzsološākos rezultātus. Pārskats noteiks NNM pētniecības pieeju īstenošanas novērtēšanā ziņojumā par rezultātiem. NNM ziņojums par rezultātiem pamatosies uz šajā pārskatā apzināto iespējamo rezultātu savlaicīgu identificēšanu, salīdzinot ar rezultātiem rīcības plāna īstenošanas perioda beigās. Šajā pārskatā arī ir sniegta problēmu, iespēju un rekomendāciju analīze, kas palīdzēs šī rīcības plāna apgūšanas un īstenošanas procesā.

1. apņemšanai par sabiedrības līdzdalības sistēmas nostiprināšanu un 3. apņemšanai par dialoga palielināšanu ar sabiedrību lēmumu pieņemšanas procesos ir būtiska iespēja gūt rezultātus. Šīs apņemšanās ir sagrupētas un analizētas padziļināti kā daudzsološu apņemšanos kopa, jo tām ir papildu mērķi un darbības. 6. apņemšanās par sabiedrības līdzdalības veicināšanu pašpārvaldē saskaņā ar novērtējumu ir būtiska iespēja gūt rezultātus, turklāt tālāk tās kā daudzsološas apņemšanās analizē padziļināti.

2. apņemšanās tiecas sekmēt sabiedrības līdzdalību un pievēršanas darbībām ar PSO un jauniešiem. Rīcības plānā šīs darbības ir saistītas ar 1. un 3. apņemšanām, kuru mērķis ir nodrošināt jēgpilnas un efektīvas sabiedriskās līdzdalības iespējas lēmumu pieņemšanas procesā. Tomēr šajā pārskatā mēs tās nesaistījām ar 1. un 3. apņemšanām, jo valdība apliecināja ka 2. apņemšanās mērķis nav pašreizējās prakses mainīšana, bet gan efektīvāka sabiedrības informēšana par līdzdalības iespējām.¹³ Piemēram, pasākumi līdzdalības budžeta veidošanas principa īstenošanai skolās galvenokārt ir saistīti ar skolēnu mācīšanu par praksi. Sabiedrība par Atklātību Delna cer, ka ilgtermiņā jaunieši šīs izglītības ietekmē iesaistīsies līdzdalības budžeta veidošanā, kad tas kļūs par likumu pašvaldībām,¹⁴ taču pašlaik to neuzskata par apņemšanos sastāvdaļu. Turklāt iesaistīšanās NVO dienas pasākumos (kas aizsākās 2009. gadā) un atkārtota Jauniešu Saeimas izveide (Latvijas parlamenta projekts, kas jauniešiem dod iespēju paust un aizstāvēt savas idejas, kā arī tuvāk iepazīt deputātu ikdienu) ir svarīgas plašākas aktīvā pilsoniskuma kultūras izveidē, taču pārsvarā tās turpina vai atjaunina jau esošās darbības.

Rīcības plānā 4. un 5. apņemšanās ir sagrupētas ar vienotu mērķi nodrošināt saziņu skaidri saprotamā valodā un palielināt informētību par iestāžu radīto informāciju un datiem. To iespējas gūt rezultātus nav lielas, jo tās tiecas uzlabot valdības saziņas kvalitāti un saprotamību tā vietā, lai publicētu jaunu informāciju vai vairāk informācijas, vai labākas kvalitātes datus. Saskaņā ar 4. apņemšanos veiktās darbības ietver valsts ierēdņu apmācības, kā arī resursu nodrošināšanu skaidri saprotamas valodas lietošanai, piekļuves principu ieviešanu (izriet no ES Tīmekļa piekļūstamības direktīvas 2016/2102) valdības saziņā, kā arī skaidri saprotamas valodas lietošanas izmēģināšanu un izvēršanu visā valdībā. Saskaņā ar 5. apņemšanos veikto darbību ietvaros valdība tiecas veicināt un izskaidrot atvērto datu lietošanu, veicināt datu atkārtotas lietošanas piemērus un uzlabot piekļuvi jau pieejamajiem datiem. Strādājot ar apņemšanām, kas attiecas uz skaidri saprotamas valodas izmantošanu, var mācīties no Nīderlandē nesēn pieņemtās apņemšanās uzlabot valdības saziņu, nosakot skaidri saprotamas valodas lietošanu tādās jomās, kas ir īpaši sarežģītas vai izmanto žargonu (piemēram, valsts iepirkumā), kā arī no Somijas ambiciozajām apņemšanām, kas pieejamas valodas norādījumu izveidē un īstenošanā

iekļāva ierēdņu nepārtrauktu apmācību un cilvēku ar invaliditāti, vecāka gadagājuma cilvēku un jauniešu iekļaušanu.¹⁵

1. tabula Daudzsološas apņemšanās

Daudzsološas apņemšanās
1. kopa (1. un 3. apņemšanās): Jēgpilna un efektīva sabiedrības līdzdalība līdzsvarotu un kvalitatīvu lēmumu izstrādē. Šī apņemšanās kopa tiecas izveidot vienotu redzējumu un vienotāku praksi visā valsts pārvaldē attiecībā uz sabiedrības līdzdalību, palielināt izpratni par efektīvu sabiedrības iesaistīšanos valsts pārvaldes un pilsoniskās sabiedrības lēmumu pieņemšanā, stiprināt sabiedrības iesaistīšanos dažādās nozarēs un politikas jomās, piemēram, COVID-19 finansējuma izplatīšanā, un ieviest oficiālus pilsoniskā dialoga mehānismus.
6. apņemšanās: Veicināt atklātību un pilsoņu iesaistīšanos un līdzdalību pašpārvaldē. Šī apņemšanās ievieš izmaiņas pašvaldību atklātības standartos un stiprinās tiesisko regulējumu un iespējas iedzīvotājiem iesaistīties budžeta un lēmumu pieņemšanas procesos pašvaldību līmenī.

1. kopa (1. un 3. apņemšanās): Jēgpilna un efektīva sabiedrības līdzdalība līdzsvarotu un kvalitatīvu lēmumu izstrādē

Valsts kanceleja, Valsts administrācijas skola, Kultūras ministrija, Tieslietu ministrija, Sabiedrības integrācijas fonds, Pārresoru koordinācijas centrs, Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS

Pilnu apņemšanās aprakstu skatiet 1. un 3. apņemšanās Latvijas rīcības plānā 2022.–2025. gadam: <https://www.opengovpartnership.org/documents/latvia-action-plan-2022-2025/>

Konteksts un mērķi:

ESAO 2021. gada "Government at a Glance" ziņojums atklāja, ka Latvijas iedzīvotāju uzticēšanās valdībai un apmierinātība ar demokrātiju ir zema. Tikai 29 procenti iedzīvotāju stāstīja, ka politiskā sistēma ļauj tādiem cilvēkiem kā viņi izteikties par valdības darīto, salīdzinot ar ESAO vidējo rādītāju 41 %.¹⁶ Rīcības plāns atsaucas uz 2020. gada sabiedriskā viedokļa aptauju, kas liecina, ka tikai 18,5 procenti iedzīvotāju piekrīt tam, ka viņu viedoklis spēj ietekmēt attīstību Latvijā.

Rīcības plānā arī paskaidrots, ka PSO bieži vien nespēj regulāri piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā vai arī ir nepietiekams PSO skaits, kas to spētu darīt. Turklāt valsts pārvalde pilnībā neizprot līdzdalības priekšrocības, tādēļ tā joprojām ir nepietiekama, un to dara formāli saskaņā ar juridiskajām prasībām, iesaistot šauru sadarbības partneru loku. Rīcības plānā norādīts, ka valsts pārvalde gandrīz vispār neizmanto līdzdalības inovatīvās metodes.

Koprades procesa laikā iedzīvotāji norādīja, ka iespējas iesaistīties lēmumu pieņemšanā ir ierobežotas.¹⁷ Valdības pārstāvis arī norādīja, ka pilsoniskā sabiedrība pirms rīcības plāna izstrādes ir kritizējusi pilsoniskās sabiedrības un valdības dialoga un sadarbības formātu.¹⁸ Turklāt valdības pārstāvis apliecināja, ka apņemšanās izskatītu nepieciešamību palielināt partneru, ar kurām strādā iestādes, loku, vairāk iesaistīt pilsonisko sabiedrību COVID-19 atveseļošanās fonda plānošanas procesā, kā arī uzlabot informāciju, lai būtu iespējams iegūt labāku ainu par pilsoniskās sabiedrības situāciju Latvijā.¹⁹

Pēdējā Latvijas rīcības plānā ir arī iekļautas apņemšanās, kuru mērķis ir uzlabot sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā. Šī apņemšanos kopa balstās uz pasākumiem 2019. –2021. gada rīcības plānā, kurā bija iekļautas nozīmīgas īstenošanas pamatnostādnes par TAP līdzdalības portāla līdzdalību un darbības sākšanu.²⁰ TAP portālā vienuviet publicē visu ar tiesību aktu projektiem saistīto informāciju, kā arī veicina sabiedrības līdzdalību tiesību aktu izstrādē.

1. un 3. apņemšanās ietver pasākumus, kas veicinās izmaiņas valdības rīcībā, tādējādi palielinot un uzlabojot pilsoņu un civilās sabiedrības iesaistīšanos. NNM apkopoja šīs trīs apņemšanās analīzes mērķiem. Tajās iekļauti 11 starpposma mērķi, tostarp sabiedriskā dialoga sistēmas izveide (1.1.), noteikumu par pilsonisko līdzdalību uzlabošana (1.2.), mācību pasākumu un labas prakses piemēru nodrošināšana valsts amatpersonām (1.3., 1.4.), digitālās platformas, kas ietver informāciju par sabiedrības līdzdalību, izveide (1.5.), regulāra dialoga stiprināšana ar nevalstiskajiem partneriem (3.1.), inovatīvu līdzdalības metožu modeļu izstrāde un to piemērošana (3.2., 3.5.), pārredzamības nodrošināšana un sabiedrības iesaiste COVID-19 atveseļošanās fondu sadalē (3.3.), pilsoniskās sabiedrības apmācība par valdības līdzdalības portālu izmantošanu (3.4.) un pilsoniskās sabiedrības partneru apzināšanas uzlabošana valdībā (3.5.). Šī apņemšanās ir nepārprotami būtiska OGP pilsoniskās līdzdalības un informācijas pieejamības vērtībām.

Iespējas gūt rezultātus: Būtiskas

Visumā šai apņemšanai kopai ir būtiskas iespējas gūt rezultātus. Starpposma mērķu īstenošana radītu pozitīvas strukturālas izmaiņas valdības un civilās sabiedrības dialogā situācijās, kad šāda dialoga nav, veicinātu izmaiņas sabiedriskajā līdzdalībā inovatīvākas prakses virzienā, iesaistītu civilo sabiedrību COVID-19 atveseļošanās fonda investīciju uzraudzībā, uzlabotu informācijas par līdzdalību pieejamību, kā arī sniegtu jaunas zināšanu kopīgošanas iespējas.

Pašlaik nav formāla satvara civilā dialoga veidošanai, tādēļ starpposma mērķis izveidot strukturētu un institucionālu civilā dialoga satvaru (1.1.) var būtiski mainīt sabiedrības un valdības mijiedarbību. Tā īstenošana nodrošinātu pastāvīgu un resursiem bagātu mehānismu, ar kura palīdzību sabiedrība varētu organizēti un tieši sniegt ieguldījumu politikas un lēmumu pieņemēju darbā. PSO pārstāvji par pozitīvām uzskatīja civilā dialoga ieviešanas iespējas,²¹ un viens no tiem apgalvoja, ka šādi konsultācijas ar civilo sabiedrību būtu tādā pašā līmenī kā pašreizējās Nacionālās trīspusējās sadarbības padomes konsultācijas valdības, darba devēju un arodbiedrību starpā ("sociālais dialogs²²"). kur apspriež gandrīz visas valdības galvenās iniciatīvas. Viņi paskaidroja, ka plāni par Memoranda padomes statusa starp valdību un civilo sabiedrību paaugstināšanu, kā arī tās resursu palielināšanu ļautu garantēt valdības iestāžu iesaistīšanos (un uztveri) civilajā dialogā tādā pašā mērā kā sociālajā dialogā.

Valdības pārstāvis uzskata, ka starpposma mērķi par regulāra dialoga nostiprināšanu ar nevalstiskajiem partneriem (3.1.) var sasniegt, standartizējot noteikumus par to, kā valdības iestādes sadarbojas ar partneriem.²³ Tālāk attīstot šos standartizētos noteikumus līdzdalības jomā, 3.2. un 3.5. starpposma mērķu sasniegšanas ietekmē būtu publicēti līdzdalības norādījumi un modeļi, kas arī samazinātu inovatīvo līdzdalības pasākumu izpratnes barjeras no institūciju puses. Valdības pārstāvis paskaidroja, ka to sekmēšana palīdzētu institūcijām saprast, kādēļ moderno sadarbības metožu pielietošana ir laba.²⁴ Viņi arī paskaidroja, ka ar šo metožu un piemēru (gan pašmāju, gan ārzemju) veicināšanu viņi tiecas aicināt institūcijas, kuras tam pretojas vairāk, veikt pasākumus, kas pārsniedz juridisko līdzdalības minimumu, piemēram, veicot sabiedrisko apspriešanu par politikas pēdējiem projektiem, tādējādi izmantojot

padomdevēja vai citus novatoriskus līdzdalības mehānismus. PSO Providus pārstāvji paskaidroja, ka viņi palīdzēs reklamēšanas procesā, organizējot vismaz divus lielus apspriešanās pasākumus.²⁵ Viņi norādīja, ka nelielu viedokļu noskaidrošanas pasākumu ieviešana lēmumu pieņemšanas procesā palīdzētu paveikt prioritārus uzdevumus, kas saistīti ar krievvalodīgo un mazturīgo iesaistīšanu, jo viņi parasti iesaistītās vismazāk.²⁶ Šī starpposma mērķa īstenošana nodrošinātu daudz un dažādu inovatīvu līdzdalības metožu izmantošanu visās iestādēs.

Reģistrētu PSO klasifikācija pēc darbības jomām (1.6.) palīdzētu iestādēm apzināt pilsoniskās sabiedrības organizācijas, ar kurām tās, iespējams, vēl nav sadarbojušās attiecīgajās politikas jomās, un paplašināt savu partneru loku, lai sadarbotos lēmumu pieņemšanas procesā. Pašlaik šādu sarakstu nav, tāpēc iestādes bieži vien ciešāk sadarbojas ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām, ar kurām tām jau izveidojušās attiecības.

Vēl viens starpposma mērķis (3.3.) piemērotu valsts iesaisti un atklātību Latvijas COVID-19 atveseļošanas plāna un ES kohēzijas politikas fondu ietvaros finansētajām investīcijām. Pēc valdības pārstāvja domām šīs darbības rezultāti palīdzētu novērst pilsoniskās sabiedrības kritiku par to, ka tā līdz šim nav iesaistījies ieguldījumu noteikšanas procesā.²⁷ Viņi arī apliecināja, ka Valsts kanceleja mudina ministrijas, kas piedalās šo līdzekļu sadalē, pieņemt plašākus līdzdalības pasākumus.²⁸ Pilsoniskās sabiedrības pārstāvis paziņoja, ka uzraudzības pasākumu veicināšana un atbalstīšana palīdzētu pilsoniskajai sabiedrībai veikt šo funkciju.²⁹ Šobrīd pēc viņu teiktā šāda veida informācijas par ES finansējuma piešķiršanu pilsoniskā uzraudzība nav pietiekami nodrošināta, tāpēc tā nav sistemātiska vai vienkārša un bieži aprobežojas ar žurnālistu veiktu ekspromta izmeklēšanu. Šīs darbības rezultāti varētu būt ievērojami, ja tās īstenošanas ietekmē vairāk informācijas būtu vieglāk pieejams un pilsoniskā sabiedrība varētu veikt uzraudzības funkcijas, savukārt iestādes ar tām sadarbotos.

Starpposma mērķi, kas saistīti ar valsts ierēdņu un pilsoniskās sabiedrības apmācības pasākumiem un labu zināšanu apmaiņas praksi (1.3., 1.4., 3.4.), palīdzētu attīstīt zināšanas un prasmes, kas vajadzīgas, lai atbalstītu to mehānismu un līdzdalības procesu ieviešanu, kurus apņemšanās paredz valsts iestādēm. Šie pasākumi palīdzētu sekmīgi īstenot citus starpposma mērķus saskaņā ar 1. un 3. apņemšanos un veicinātu plašāku līdzdalības kultūru.

Ar atklātību saistītie pasākumi šajā kopā (1.2., 1.5.) arī uzlabotu pašreizējo praksi. No vienas puses, veicot uzlabojumus noteikumos par sabiedrības līdzdalību (Ministru kabineta noteikumi Nr. 970 "Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā"), tiktu nodrošināts, ka iestādes publicē informāciju vienveidīgi, konsekventi un efektīvi.³⁰ Papildus šai formālajai prasībai apņemšanās mērķis ir ieviest digitālo platformu, lai publicētu materiālus par sabiedrības līdzdalību, kas veicinātu un palīdzētu uzturēt valsts amatpersonu zināšanas un prasmes attiecībā uz sabiedrības līdzdalību. Ieinteresētās personas jau ir identificējušas modeli no Latvijas Pilsoniskās alianses, Valsts kancelejas un Eiropas Ekonomiskās zonas grantu projekta "Sabiedrības līdzdalība – atslēga demokrātijas nākotnei" kā potenciālās digitālās sabiedrības līdzdalības platformu. Šī vietne būtu interaktīva un ietvertu vadlīnijas, citus atbalsta instrumentus, praktiskus padomus par līdzdalību un atvērtību, kā arī sniegtu sabiedrībai jaunāko informāciju par līdzdalības iespējām. Pagaidām gan nav skaidrs, kādā mērā, ja vispār, tas būtu integrēts vai savienots ar TAP portālu.

Īstenošanas laikā radušās iespējas, izaicinājumi un ieteikumi

Valdības pārstāvis norādīja, ka lielākās problēmas, kuras var paredzēt, varētu būt resursi un iestāžu kapacitātes trūkums, lai ieviestu izmaiņas visās iestādēs.³¹ Lai gan uz lielāko daļu pasākumu attiecas esošie budžeti, digitālās sabiedriskās platformas darbības uzsākšanai un uzturēšanai būtu nepieciešams papildu finansējums no valsts budžeta, jo īpaši, ja to izstrādā kā atsevišķu platformu, kas nav integrēta esošajās tīmekļa vietnēs. Darbībām, kuru mērķis ir attīstīt un veicināt inovatīvu līdzdalības metožu (3.1., 3.2.) ieviešanu, ir nepieciešams papildu finansējums no valsts budžeta, tāpēc šo pasākumu apjoms un panākumi varētu būt ierobežoti. Tomēr valdības pārstāvis apstiprināja, ka Sabiedrības integrācijas fonds finansēs darbības, ar kurām izveido pilsoniskā dialoga mehānismu.³²

Lai gan daži apņemšanos starpposma mērķi ir konkrēti un skaidri, citi starpposma mērķi paredz plašākus mērķus ar mazāk konkrētiem uzdevumiem, kurus var izmērīt. Lai gan tas ir sagaidāms, ņemot vērā, ka šis rīcības plāns ir paredzēts četriem gadiem un atļauj palielināt īstenošanas ietekmi, pastāv arī iespēja zaudēt uzmanību. Īstenošanas iestādēm, partneriem un ieinteresēto personu forumam būtu jāuztur regulārs dialogs un šo apņemšanos uzraudzība, tostarp veicot īstenošanas starpposma pārbaudi, lai nodrošinātu, ka rīcības plāns un apņemšanos izpilde ir uz pareizā ceļa.

- **Izstrādāt rezervi nefinansētām darbībām, lai nodrošinātu to īstenošanu.** Valdībai un ieinteresēto personu foruma dalībniekiem jāapzinās, kurām darbībām finansējumu nodrošināt būs vismazāk iespējams un kādi pasākumi būtu jāveic, lai apņemšanās īstenošana neizzustu pilnībā. Tam var būt nepieciešami Eiropas Savienības finansēšanas mehānismi un sarunas ar līdzekļu devēju organizācijām, lietojot finansējumu galvenokārt pilsoniskās sabiedrības vēlmēm atbilstošām darbībām. Ja finansējums nav pieejams, īstenošanas iestādēm un organizācijām būtu jācenšas integrēt pasākumus jau esošajos pasākumos, piemēram, publicējot informāciju jau esošās tīmekļa vietnēs, nevis jaunās tiešsaistes platformās. Piemēram, informatīvais materiāls par sabiedrības līdzdalību varētu būt efektīvāks, ja to saista un publicē caur TAP portālu, nevis caur nesaistītu vai atsevišķu tīmekļa vietni. Jautājums par finansējumu nozīmē arī to, ka iestādēm, kas inovatīvā veidā vēlas iesaistīt sabiedrību, būtu jānodrošina, ka sabiedrības ieguldījumu šādā veidā integrē lēmumu pieņemšanā, nevis veic tikai kā lodziņa atzīmēšanas pasākumu.
- **Publicēt informāciju par pilsonisko dialogu, noteikumus un norādes iestādēm par sabiedrības līdzdalību un PSO klasifikāciju pa darbības jomām.** Atklātības, kas ir šo dažādo atskaites punktu galvenā iezīme, nodrošināšana palīdzētu palielināt uzticību valdības iestāžu centieniem iesaistīt attiecīgos pilsoniskās sabiedrības dalībniekus un iedzīvotājus. Turklāt tas palīdzētu cilvēkiem saprast mijiedarbību, kas notiek pilsoniskā dialoga līmenī (sabiedriskā dialoga laikā sagatavotu un izmantotu sanāksmju protokolu un materiālu publicēšana). Tas arī palīdzētu iedzīvotājiem saprast, kā viņi varētu iesaistīties inovatīvos līdzdalības modeļos un veicināt to uzraudzību. Attiecīgā gadījumā šādi informācijai jābūt viegli un publiski pieejamai esošajās platformās viegli saprotamā un pieejamā valodā (latviešu un krievu valodā).
- **Sadarbībā ar pilsonisko sabiedrību attīstīt apmācību un integrēt pasākumus, lai tie papildinātu notiekošos pasākumus.** Nodrošināt, ka dažādas valsts amatpersonām paredzētās apmācības un pasākumi papildina darbības, kas notiek to jurisdikcijā, un veicināt ilgstošas darbības, nevis vienreizējus pasākumus. Integrēt pilsonisko sabiedrību šo pasākumu izstrādē un īstenošanā.

- Izveidot regulāru iestāžu pārbaudes brīdi, lai pārlicinātos, ka tās turpina ieviest inovatīvus līdzdalības mehānismus. Plānotie pasākumi zināšanu apmaiņai varētu ietvert arī pārskatatbildības vai atgriezeniskās saites elementu, kas ietvertu informāciju par iestāžu veiktajiem pasākumiem sabiedrības iesaistīšanai. Regulāru pārbaudes brīdi iespējams iegūt arī no regulāriem vai ikgadējiem ziņojumiem Valsts kancelejai par veiktajiem (vai pēdējo 12 mēnešu laikā veiktajiem) līdzdalības pasākumiem un informācijas, kuru publicē par šādiem pasākumiem, kas varētu mudināt iestādes, kuras neizmanto šādus inovatīvus līdzdalības pasākumus, to tomēr darīt.

6. apņemšanās: Veicināt atklātību un pilsoņu iesaistīšanos un līdzdalību pašpārvaldē.

Valsts kanceleja, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM), Latvijas Lielo pilsētu asociācija, Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS

Pilnu 6. apņemšanās aprakstu skatiet Latvijas rīcības plānā 2022.–2025. gadam:
<https://www.opengovpartnership.org/documents/latvia-action-plan-2022-2025/>

Konteksts un mērķi:

Valdība 2020. gadā reformēja Latvijas teritoriālo organizāciju un kompetenču sadali (samazinot pašvaldību skaitu no 119 uz 43).³³ Papildus vispārējām bažām par sabiedrības līdzdalības līmeni lēmumu pieņemšanā Latvijā joprojām pastāv bažas, ka PSO līdzdalība un iesaistīšanās lēmumu pieņemšanā ir vājāka vietējā līmenī nekā valsts līmenī.³⁴

Pilsoniskā sabiedrība ir apzinājusi faktorus, kas kavē sabiedrības līdzdalību pašvaldību lēmumu pieņemšanā — tie ietver informācijas trūkumu par pašvaldību sēdēm (tai skaitā par darba kārtību un protokoliem), kā arī informāciju par vēlētam valsts amatpersonām, komitejām u.c.³⁵ Turklāt rīcības plānā norādīts, ka līdz šim Latvijas pašvaldības npublicē salīdzināmus datus, kurus varētu izmantot pašvaldību funkciju izmaksu salīdzināšanai. Rīcības plānā apgalvots, ka šādi dati būtu noderīgi pašvaldību finanšu snieguma salīdzināšanai un izvērtēšanai, atbildībai un sadarbībai, veicinot efektivitāti un līdzsvarotu attīstību.

Reaģējot uz to, valsts iestādes un pilsoniskās sabiedrības organizācijas ir strādājušas pie atsevišķiem projektiem, lai palielinātu atvērtību vietējā līmenī.³⁶ Latvija savā 2019.-2021. gada rīcības plānā arī ieviesa apņemšanos par atklātību pašvaldībās.³⁷ Paralēli reformām valsts teritoriālajā struktūrā, īstenojot iepriekšējās apņemšanās, kuru mērķis bija apsteigt noteikumus, kas drīzumā stāsies spēkā (šā 2022.-2025. gada rīcības plāna īstenošanas gaitā), izstrādājot pamatnostādnes un veicinot pasākumu pieņemšanu, lai palielinātu atklātību un brīvprātīgu līdzdalību vietējā līmenī. Grozījumus Pašvaldību likumā trešajā lasījumā Saeimā pieņēma 2022. gada jūlijā un dažus līdzdalības pasākumus (piemēram, līdzdalības budžeta veidošanu) noteiks par obligātiem vietējā līmenī. Rīcības plāna koprades procesa agrīnajos posmos iedzīvotāji un pilsoniskā sabiedrība iesniedza idejas par atklātību pašvaldību līmenī.³⁸

Šīs apņemšanās mērķis ir pamatoties uz iepriekšējā rīcības plāna apņemšanām un apvienot citu darbu ārpus OGP procesa, ieviešot vienotus atklātības standartus pašvaldībās (6.1.) un rīkojot ikgadēju apmaiņu par sabiedrības līdzdalības jautājumiem starp pašvaldību darbiniekiem (6.2.). Darbības, ar kurām ievieš dažādus pasākumus, piemēram, līdzdalības budžeta veidošanu, apsekojumus un iedzīvotāju padomes, kas stiprinātu sabiedrības līdzdalību (6.3.), konsolidētu

dažādu pilsoniskās sabiedrības projektu darbību vietējā līmenī un ieviestu citas prasības, kas izriet no Pašvaldību likuma.

Iespējas gūt rezultātus: Būtiskas

Šai apņemšanai ir būtiskas iespējas gūt rezultātus. Visietekmīgākās izmaiņas radīsies no pienākumiem iesaistīt iedzīvotājus budžeta un politikas veidošanas procesos, kas ir daļa no Pašvaldību likuma reformas. VARAM pārstāvis norādīja, ka pašvaldībām varētu būt pieejami aizdevumi, lai attīstītu līdzdalības projektus, kas varētu palīdzēt īstenot šo apņemšanos.³⁹

Pašlaik tādi mehānismi kā līdzdalības budžeta veidošana ir *ad hoc* un attiecas tikai uz dažām pašvaldībām (proti, galvaspilsētu Rīgu). 6.2. starpposma mērķis norāda, ka līdzdalības budžeta veidošana ir viens no līdzdalības veidiem, ko paredzēts īstenot pašvaldībām. VARAM pārstāvis apstiprināja, ka tas izstrādā kopīgu platformu, lai atvieglotu līdzdalības budžeta veidošanu pašvaldībā, jo grozījumi Pašvaldību likumā uzdotu visām pašvaldībām ieviest līdzdalības budžeta veidošanu.⁴⁰ Pilsoniskās sabiedrības pārstāvji ir uzsvēruši, ka ir svarīgi iesaistīt iedzīvotājus un jauniešus līdzdalības budžeta veidošanā vietējā līmenī.⁴¹ Pilnībā īstenojot šo starpposma mērķi visās pašvaldībās, varētu pārveidot iedzīvotāju un pašvaldību attiecības vietējo budžetu attīstīšanas un izdevumu uzraudzības jomā.

Apņemšanās ietvaros nepieciešams arī īstenot iedzīvotāju padomju organizēšanu katrā pašvaldībā. Iedzīvotājus ievēlētu, un viņi rīkotu sanāksmes, lai uzsāktu dialogu ar domēm.⁴² Lai gan jaunais likums to nenosaka, iedzīvotāju padomju ieviešana pašvaldību lēmumu pieņemšanas ietvaros varētu formalizēt padziļinātu un pastāvīgu dialogu un iesaistīšanos starp iedzīvotājiem un vietējo valsts pārvaldi, papildus vietējām vēlēšanām un regulārām konsultācijām.

Atklātības standartu (6.1.) ieviešana varētu ievērojami palielināt atklātību starp pašvaldībām. Tādējādi tieši īstenotu standartus, kurus 4. apņemšanās ietvaros izveidoja Rīcības plānā 2019.-2021. gadam.⁴³ Šo standartu izstrādē iesaistīts pilsoniskās sabiedrības pārstāvis norādīja, ka, ieviešot tos pat tikai pusē pašvaldību, izmaiņas atklātības ziņā būs ievērojamas.⁴⁴

6.3. apņemšanās arī ļautu izstrādāt pamatnostādnes un standartus vietējām pašvaldībām attiecībā uz atskaitēm par vietējo budžetu, kas, kā paskaidroja VARAM pārstāvis, palīdzēs standartizēt atskaites vietējā līmenī.⁴⁵ Kopīgi pašvaldību atklātības standarti un prakse ļautu iedzīvotājiem vieglāk uzraudzīt un salīdzināt pašvaldību atklātības līmeni, kas savukārt ļautu centrālajai valdībai piemērot mērķtiecīgu atbalstu tām pašvaldībām, kuras neatbilst obligātajiem standartiem. Pilsoniskās sabiedrības pārstāvis norādīja, ka šo standartu uzraudzība būs svarīga, lai nodrošinātu to efektīvu īstenošanu.⁴⁶

Citi pasākumi, kas veicina pieredzes apmaiņu šo atklātības pasākumu īstenošanas jomā starp pašvaldību darbiniekiem, ir atzinīgi vērtējami, taču tas ir pieticīgāks šīs apņemšanās aspekts, jo pašlaik sagaidāms, ka šie notikumi notiks reizi gadā, ierobežojot to iespējas radīt būtiskas pārmaiņas. Turklāt VARAM pārstāvis apstiprināja, ka sīkākas ziņas par to, kādu atbalstu sniegtu VARAM, kopumā nav apspriestas, taču sagaidāms, ka darbības galvenokārt būs saistītas ar informācijas par atklātības standartu esamību sniegšanu.⁴⁷

Īstenošanas laikā radušās iespējas, izaicinājumi un ieteikumi

Daļa no šīs apņemšanās noteiktajiem starpposma mērķiem ir atkarīga no grozījumu pieņemšanas Pašvaldību likumā. Jebkura kavēšanās varētu likt šķēršļus šīs apņemšanās īstenošanai, tomēr tas ir maz ticams, jo Saeima jau pieņēma likumprojektu trešajā lasījumā.

Tas sasaucas ar vēl vienu izaicinājumu, kas saistīts ar šo apņemšanos — panākt, lai visas pašvaldības īstenotu gaidāmās likuma prasības. Bez juridiskām prasībām un ar tām saistītā finansējuma nav pārliecības, ka pašvaldības uzņemsies šīs citādi brīvprātīgas iniciatīvas labprātīgi.

Šī pārskata rakstīšanas laikā vēl nebija skaidrības par plānotās apmaiņas par atklātības standartu ieviešanu starp valsts amatpersonām saturu.⁴⁸ Lielāka skaidrība varētu stiprināt šī starpposma mērķa potenciālo spēju veicināt labu praksi un uzlabot amatpersonu zināšanas par līdzdalību.

- **Veicināt un izplatīt atbalstu un norādījumus līdzdalības budžeta veidošanai vietējā līmenī un palielināt informētību par to un citiem līdzdalības mehānismiem.** Lielākajā daļā pašvaldību līdzdalības budžeta veidošanas koncepcijai un īstenošanai būs nepieciešams papildu iestāžu atbalsts un resursi, lai sāktu procesu. Norādījumi varētu arī veicināt iekļaujošu līdzdalību, lai iesaistītu krievalodīgos, mazturīgas personas vai citas grupas, kas ne vienmēr aktīvi piedalās šādos procesos. Pašvaldībām ar mazāku kompetenci vai finansējumu var būt nepieciešams papildu atbalsts, lai izpildītu Pašvaldību likuma prasības un īstenotu atklātības standartus. Gan pilsoniskā sabiedrība, gan centrālā valdība varētu aktīvi veicināt pilsoņu iesaistīšanos līdzdalības mehānismos, piemēram, līdzdalības budžeta veidošanā, izmantojot radio, tiešsaistes un citus plašsaziņas līdzekļus.
- **Publicēt darbības rādītājus par atklātību un līdzdalību, lai mudinātu pašvaldības būt atvērtākām.** Lai gan dažas šīs apņemšanās darbības saskaņā ar Pašvaldību likumu kļūs obligātas, citas darbības ir brīvprātīgas. Turklāt līdz likuma pieņemšanai vēl jāveicina lielāka atklātība un līdzdalība vietējā līmenī. Igaunija veica līdzīgu teritoriālo pārstrukturēšanu un sekmīgi īstenoja visaptverošu visiem iedzīvotājiem pieejamu instrumentu, kas ļauj skatīt un salīdzināt savu pēc teritorijām iedalīto pašvaldību datus.⁴⁹ Lietuva savā rīcības plānā 2018.–2020. gadam veiksmīgi publicēja pašvaldību finanšu datus, kas arī ļāva efektīvāk analizēt valsts izdevumus un valsts īpašuma izmantošanu.⁵⁰ Līdzīgas pieejas Latvijā varētu arī veicināt lielāku atvērtību un inovatīvus līdzdalības pasākumus, kā arī nodrošināt iestāžu, pilsoniskās sabiedrības un vietējo iedzīvotāju uzraudzību pār pašvaldību budžetiem un darbības rezultātiem.

¹³ Zane Legzdiņa-Joja (Valsts kanceleja), intervija ar NNM, 2022. gada 17. jūnijs.

¹⁴ Inese Tauriņa un Agnija Birule (Sabiedrība par Atklātību Delna), intervija ar NNM, 2022. gada 28. jūnijs, Zane Legzdiņa-Joja (Valsts kanceleja), intervija ar NNM, 2022. gada 17. jūnijs.

¹⁵ Atvērtas pārvaldības partnerība, Nīderlande: Skaidri saprotamas valodas iniciatīvas īstenošana (NL0044), <https://www.opengovpartnership.org/members/netherlands/commitments/NL0044/>; Atvērtas pārvaldības partnerība, Somija: Valdības informācijas saprotamības un iekļaušanas uzlabošana (FI0030), <https://www.opengovpartnership.org/members/finland/commitments/FI0030/>.

¹⁶ OECD, Government at a Glance 2021, Country Fact Sheet: Latvia, <https://www.oecd.org/gov/gov-at-a-glance-2021-latvia.pdf>

¹⁷ Manabalss.lv, "Idejas": Atvērtā Latvija (caur WayBack Machine vietni),

<https://web.archive.org/web/20220119164117/https://atvertlatvija.manabalss.lv/idejas>

¹⁸ Zane Legzdiņa-Joja (Valsts kanceleja), intervija ar NNM, 2022. gada 17. jūnijs.

- ¹⁹ Zane Legzdiņa-Joja (Valsts kanceleja), intervija ar NNM, 2022. gada 17. jūnijs.
- ²⁰ Skatiet 5. apņemšanos rīcības plānā 2019.–2021. gadam, Atvērtās pārvaldības partnerība, Ziņojums par Latvijas pārejas perioda rezultātiem. 2022. gada 28. marts, <https://www.opengovpartnership.org/documents/latvia-transitional-results-report-2019-2021/>
- ²¹ Didzis Meļķis (Manabals), intervija ar NNM, 2022. gada 19. augusts; Iveta Kažoka (Providus), sarakste ar NNM, 2022. gada 15. augusts.
- ²² Labklājības ministrija, Darba lietu trīspusējās sadarbības apakšpadome, 2020. gada 7. augusts <https://www.lm.gov.lv/en/sub-council-tripartite-cooperation-labour-affairs>
- ²³ Zane Legzdiņa-Joja (Valsts kanceleja), intervija ar NNM, 2022. gada 17. jūnijs.
- ²⁴ Zane Legzdiņa-Joja (Valsts kanceleja), intervija ar NNM, 2022. gada 17. jūnijs.
- ²⁵ Iveta Kažoka (PROVIDUS), intervija ar NNM, 2022. gada 23. maijs.
- ²⁶ Iveta Kažoka (PROVIDUS) sarakste ar NNM, 2022. gada 15. augusts.
- ²⁷ Zane Legzdiņa-Joja (Valsts kanceleja), intervija ar NNM, 2022. gada 17. jūnijs.
- ²⁸ Zane Legzdiņa-Joja (Valsts kanceleja), intervija ar NNM, 2022. gada 17. jūnijs.
- ²⁹ Iveta Kažoka (PROVIDUS) sarakste ar NNM, 2022. gada 15. augusts.
- ³⁰ Ministru kabineta noteikumi Nr. 970 “Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā” un Ministru kabineta 2020. gada 14. jūlija noteikumi Nr. 445 “Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā” nosaka sabiedrības līdzdalības kārtību un prasības iestādēm apmainīties ar informāciju savās tīmekļa vietnēs sadaļā “Sabiedrības līdzdalība”, kurā tās norāda informāciju par to, kas ir to korporāciju partneri, kā arī īsu sadarbības principu un galveno kontaktu aprakstu.
- ³¹ Zane Legzdiņa-Joja (Valsts kanceleja), intervija ar NNM, 2022. gada 17. jūnijs.
- ³² Zane Legzdiņa-Joja (Valsts kanceleja), intervija ar NNM, 2022. gada 17. jūnijs.
- ³³ Likumi, Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums, 2020. gada 22. jūnijs, <https://likumi.lv/ta/id/315654-administrativo-teritoriju-un-apdzivoto-vietu-likums>
- ³⁴ Eiropas Komisija, 2022. gada jūlijs, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/33_1_194053_coun_chap_latvia_en.pdf
- ³⁵ Eiropas Komisija, 2022. gada jūlijs, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/33_1_194053_coun_chap_latvia_en.pdf; arī “Sabiedrība par atklātību – Delna” (Delna) sadarbībā ar Transparency International Norvēģijas nodaļu, 2021. gads, Pašvaldību atklātības indekss, <https://delna.lv/lv/2021/11/29/pasvaldibu-atklatibas-indekss/>
- ³⁶ Inese Tauriņa un Agnija Birule (Sabiedrība par Atklātību Delna), intervija ar NNM, 2022. gada 28. jūnijs. Šādu projektu klāstā ir: Sabiedrība par Atklātību Delna, Pašvaldību atklātības indekss, <http://atklatibasindekss.lv/>; Latvijas Pašvaldību savienība, Latvijas pašvaldību sadarbības veicināšana un labas pārvaldības stiprināšana, <https://www.lps.lv/lv/projekti/aktive-projekti/38-latvijas-pasvaldibu-sadarbibas-veicinasana-un-labas-parvaldibas-stiprinasana> (pēdējoreiz piekļūts 2022. gada 21. septembrī); PROVIDUS, Atklātības standarti: ieteikumi pašvaldībām lielākas atklātības sasniegšanai, 2022. gada 25. janvāris, <https://providus.lv/en/raksti/openness-standards-recommendations-to-local-governments-to-ensure-greater-openness/>
- ³⁷ Atvērtās pārvaldības partnerība, Latvija, <https://www.opengovpartnership.org/members/latvia/commitments/LV0043/>
- ³⁸ Manabals.lv, “Idejas: Atvērtā Latvija (caur WayBack Machine vietni), <https://web.archive.org/web/20220119164117/https://atvertlatvija.manabals.lv/idejas>
- ³⁹ Diāna Rasuma (Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija), intervija ar NNM, 2022. gada 14. jūnijs.
- ⁴⁰ Diāna Rasuma (Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija), intervija ar NNM, 2022. gada 14. jūnijs.
- ⁴¹ Inese Tauriņa un Agnija Birule (Sabiedrība par Atklātību Delna), intervija ar NNM, 2022. gada 28. jūnijs.
- ⁴² Baltic News Network, Latvijas valdība pieņem jauno Pašvaldību likumu, 2021. gada 5. marts, <https://bnn-news.com/latvian-government-approves-the-new-law-on-local-governments-222703>
- ⁴³ Atklātības standartus veido 16 galvenās informācijas kategorijas, kas ietver 42 informācijas apakškategorijas, aptverot plašu pašvaldību darbības spektru — pašvaldību izdoto normatīvo aktu pieejamību, pašvaldību lēmumu pieņemšanas procesu izsekojamību (domes sēdes un komiteju darbības), rīkošanos ar pašvaldību līdzekļiem un īpašumu, pašvaldību budžeta atvērtību, pašvaldību kapitālsabiedrību uzraudzību un atklātību, valsts iepirkumu, informācijas pakalpojumu izmaksas, informācijas izmaksas, informācijas izpaušanas prasību ievērošanu, kā arī iespējas sabiedrībai iesaistīties pašvaldības darbībā. Latvijas Vēstneša, “Domnīca PROVIDUS un VARAM publicē Atvērtības standartus — ieteikumus pašvaldībām lielākas atvērtības nodrošināšanai” (piekļuve 2021. gada 8. novembrī), <https://lvportals.lv/dienaskartiba/334469-domnica-providus-un-varam-publiceatvertibas-standartus-ieteikumus-pasvaldibam-lielakas-atvertibas-nodrosinasanai-2021>
- ⁴⁴ Iveta Kažoka (PROVIDUS) sarakste ar NNM, 2022. gada 15. augusts.
- ⁴⁵ Diāna Rasuma (Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija), intervija ar NNM, 2022. gada 14. jūnijs.
- ⁴⁶ Iveta Kažoka (PROVIDUS) sarakste ar NNM, 2022. gada 15. augusts.
- ⁴⁷ Diāna Rasuma (Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija), intervija ar NNM, 2022. gada 14. jūnijs.
- ⁴⁸ Diāna Rasuma (Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija), intervija ar NNM, 2022. gada 14. jūnijs; Inese Kuške un Zane Legzdiņa-Joja (Valsts kanceleja), intervija ar NNM, 2022. gada 16. maijs.
- ⁴⁹ Atvērtās pārvaldības partnerība, Igaunija, <https://www.opengovpartnership.org/members/estonia/commitments/EE0052/>; Mana pašvaldība, <https://minuomavalitsus.fi/en/>
- ⁵⁰ Atvērtās pārvaldības partnerība, Lietuva: Fiskālās informācijas publicēšana (LT0026), <https://www.opengovpartnership.org/members/lithuania/commitments/LT0026/>

III sadaļa. Metodoloģija un NNM rādītāji

Šī pārskata mērķis nav vērtēšana kā iepriekšējos NNM pārskatos. Tas ir paredzēts kā neatkarīgs, ātrs, tehnisks pārskats par rīcības plāna raksturīgajām iezīmēm, kā arī NNM apzinātajām priekšrocībām un problēmām, lai izveidotu stingrāku īstenošanas procesu. Šajā NNM pārskatā uzsvērtās daudzsološas apņemšanās ir tās, kurām ir vislielākās iespējas, kuras valstu ieinteresētajām personām ir vissvarīgākās, kuras ir prioritāras valsts atvērtās pārvaldības kontekstā, vai arī tās ir šo faktoru apvienojums.

Lai noteiktu, kādas reformas vai apņemšanās NNM nosaka kā daudzsološas, NNM ievēro šādu filtrēšanas un kopu veidošanas procesu:

- 1. posms:** noteikt, ko var pārskatīt un kas nepamatojas uz apņemšanās pārbaudāmību, kā rakstīts rīcības plānā.
- 2. posms:** noteikt, vai apņemšanās piedāvā atvērtas pārvaldības prizmu. Vai tā atbilst OGP vērtībām?
- 3. posms:** apņemšanās, kas ir pārbaudāmas un kurām ir atvērtas pārvaldības prizma, pārskata, lai noteiktu, vai konkrētas apņemšanās nepieciešams apvienot kopās. Apņemšanās ar kopīgu politikas mērķi vai apņemšanās, kas sekmē to pašu reformu vai politikas jautājumu, būtu jāapvieno kopās, un to "iespējas gūt rezultātus" būtu jāpārskata kopumā. NNM darbinieki veido kopas šādi:
 - a. nosaka visaptverošas tēmas. Tās var būt rīcības plānā norādītās, vai, ja rīcības plāns vēl nav sagrupēts pēc tēmām, NNM darbinieki kā atsauci var izmantot OGP veiktās tematiskās atzīmes;
 - b. pārskatīt mērķus attiecībā uz apņemšanos apzināt apņemšanās, kas risina to pašu politikas jautājumu vai veicina to pašu plašāku politikas vai valdības reformu;
 - c. pēc nepieciešamības organizēt apņemšanās kopās. Apņemšanās rīcības plānā jau var būt organizētas saskaņā ar konkrētām politikas vai valdības reformām, vai arī tās var būt atsevišķas un tāpēc nav apvienotas kopās.

- 4. posms:** novērtēt kopas vai atsevišķas apņemšanās iespējas gūt rezultātus.

Filtrēšanas process ir iekšējs process, un dati par atsevišķām apņemšanām ir pieejami I pielikumā. Turklāt šī produkta iekšējās pārskatīšanas procesa laikā NNM pārbauda konstatējumu precizitāti un apkopo papildu datus, izmantojot salīdzinošo pārbaudi, OGP atbalsta nodaļas atsauksmes pēc nepieciešamības, intervijas un validāciju ar valsts ieinteresētajām personām, ārējo ekspertu pārskatu un NNM starptautiskās ekspertu grupas (IEP) pārraudzību.

Kā aprakstīts iepriekš filtrēšanas procesā, NNM izmanto **trīs galvenos** šīs pārskatīšanas rādītājus:

I. Pārbaudāmība

- "Jā" Pietiekami konkrēta, lai to pārskatītu. Kā norādīts rīcības plānā, izvirzītie mērķi un ierosinātie pasākumi ir pietiekami skaidri un ietver objektīvi pārbaudāmas darbības īstenošanas novērtēšanai.

- “Nē”: Nav pietiekami konkrēta, lai to pārskatītu. Kā norādīts rīcības plānā, izvirzītie mērķi un ierosinātie pasākumi nav skaidri un tiem nav skaidri pārbaudāmu darbību īstenošanas novērtēšanai.

* Aņņemšanās, kas nav pārbaudāmas, uzskatīs par “nepārskatāmām”, un turpmāk tās nenovērtēs.

II. Vai tās piemēro atvērtas pārvaldības prizmu? (Būtiskums)

Šis rādītājs nosaka, vai aņņemšanās ir saistīta ar atklātas pārvaldības vērtībām attiecībā uz atvērtību, pilsonisko līdzdalību vai sabiedrisko atbildību, kā noteikts Atvērtās pārvaldības deklarācijā, OGP pārvaldības reglamentā, un atbildot uz turpmāk minētajiem pamatjautājumiem.

Rūpīgi izlasot aņņemšanās tekstu, NNM vispirms nosaka, vai aņņemšanos aplūko caur atvērtas pārvaldības prizmu:

- **Jā/nē:** Vai aņņemšanās, kas noteikta, lai padarītu politikas jomu, iestādes vai lēmumu pieņemšanas procesu atklātāku, līdzdalību veicinošu vai publiski atbildīgu?

NNM izmanto OGP vērtības, kas definētas pārvaldības reglamentā. Turklāt aņņemšanās analizē, lai apzinātu konkrētu atvērtās pārvaldības prizmu, par katru OGP vērtību kā atsauci var izmantot šādus jautājumus:

- **Atklātība:** Vai valdība atklās vairāk informācijas, uzlabos tiesisko vai iestāžu regulējumu, lai garantētu tiesības uz informāciju, uzlabotu sabiedrībai izpaustās informācijas kvalitāti vai uzlabotu valdības lēmumu pieņemšanas procesu vai iestāžu atklātību?
- **Sabiedrības līdzdalība:** Vai valdība radīs vai uzlabos iespējas, procesus vai mehānismus, ar kuru palīdzību sabiedrība varēs ietekmēt lēmumus? Vai valdība radīs, iespējos vai uzlabos līdzdalības mehānismus minoritātēm vai nepietiekami pārstāvētām grupām? Vai valdība sekmēs tiesiskās vides izveidi, lai garantētu pulcēšanās, biedrošanās un miermīlīgu protestu brīvību?
- **Sabiedriskā atbildība:** Vai valdība radīs vai uzlabos iespējas saukt ierēdņus pie atbildības par to veiktajām darbībām? Vai valdība iespējos juridiskas, politiskas vai iestāžu struktūras, lai veicinātu valsts amatpersonu atbildību?

III. Iespējas gūt rezultātus

Šo rādītāju, ko iepriekš dēvēja par “potenciālās ietekmes” rādītāju, pielāgoja, ņemot vērā NNM Refresh un OGP kopienas konsultāciju procesā gūtās atsauksmes. Izmantojot jauno uz rezultātiem vērsto NNM produktu stratēģisko fokusu, šo rādītāju mainīja, lai šajā pirmajā pārskatā tas izklāstītu paredzamos rezultātus un iespējas, kuras vēlāk pārbaudīs NNM ziņojumā par rezultātiem, pēc īstenošanas. Ņemot vērā šā rīcības plāna pārskata mērķi, “iespējas gūt rezultātus” novērtējums ir tikai sākotnēja norāde uz aņņemšanās iespēju sasniegt jēgpilnus rezultātus, pamatojoties uz tās formulējumu rīcības plānā salīdzinājumā ar stāvokli attiecīgajā politikas jomā.

Rādītāja mērogu definē šādi:

- **neskaidras:** aņņemšanās mērķis ir turpināt pašreizējo praksi saskaņā ar spēkā esošajiem tiesību aktiem, prasībām vai politiku, nenorādot pievienoto vērtību vai uzlaboto atklātas pārvaldības pieeju pretstatā pašreizējai praksei;

- **nelielas:** pozitīva, tomēr atsevišķa iniciatīva vai izmaiņas procesā, praksē vai politikā. Apmācības, kas nerada saistošas vai iestāžu pārmaiņas visā valdībā vai iestādēs, kuras pārvalda kādu politikas jomu. Piemēram, tādi rīki kā tīmekļa vietnes vai datu izplatīšana, apmācība, pilotprojekti;
- **būtiskas:** iespējamais pagrieziena punkts spēles noteikumos (vai jaunu noteikumu radīšana), praksē, politikā vai iestādēs, kas pārvalda kādu politikas jomu, publisko sektoru un/vai attiecības starp pilsoņiem un valsti. Apmācības rada saistošas un iestāžu pārmaiņas visā valdībā

Šo pārskatu sadarbībā ar Indru Manguli sagatavoja NNM, un kā ārējais eksperts to pārbaudīja Endijs MakDevits (Andy McDevitt). NNM starptautisko ekspertu grupa (IEP) pārbauda NNM metodoloģiju, NNM produktu kvalitāti un pārskatīšanas procesu. Sīkāku informāciju par NNM skatiet "**About NNM**" sadaļā **OGP vietnē**, kas pieejama [šeit](#).

1. pielikums: Aņņemšanās pēc aņņemšanās datiem⁵¹

1. aņņemšanās: Stiprināt sabiedrības līdzdalības ietvaru un vairot izpratni par efektīvu līdzdalības procesu

- Pārbaudāmība: jā
- Vai tās piemēro atvērtas pārvaldības prizmu? Jā
- Šī aņņemšanās apvienota kopā: Jēgpilna un efektīva sabiedrības līdzdalība izsvērtu un kvalitatīvu lēmumu izstrādē (1. un 3. aņņemšanās).
- Iespējas gūt rezultātus: būtiskas

2. aņņemšanās: Popularizēt sabiedrības līdzdalības iespējas, tostarp jauniešu un NVO iesaisti

- Pārbaudāmība: jā
- Vai tās piemēro atvērtas pārvaldības prizmu? Jā
- Iespējas gūt rezultātus: nelielas

3. aņņemšanās: Stiprināt sabiedrības pārstāvniecību un dialogu ar sabiedrību lēmumu pieņemšanas procesos ikvienā nozarē

- Pārbaudāmība: jā
- Vai tās piemēro atvērtas pārvaldības prizmu? Jā
- Šī aņņemšanās apvienota kopā: Jēgpilna un efektīva sabiedrības līdzdalība izsvērtu un kvalitatīvu lēmumu izstrādē (1. un 3. aņņemšanās).
- Iespējas gūt rezultātus: būtiskas

4. aņņemšanās: Valstij sazināties ar sabiedrību saprotami un cilvēcīgā valodā, skaidrot lēmumus un sarežģītas tēmas, uzsverot ieguvumus

- Pārbaudāmība: jā
- Vai tās piemēro atvērtas pārvaldības prizmu? Jā
- Iespējas gūt rezultātus: nelielas

5. aņņemšanās: Veicināt datu pieejamību un saprotamību, palielinot iedzīvotāju iespējas izmantot tos un veidot datus balstītus risinājumus

- Pārbaudāmība: jā
- Vai tās piemēro atvērtas pārvaldības prizmu? Jā
- Iespējas gūt rezultātus: nelielas

6. aņņemšanās: Veicināt atvērtību un iedzīvotāju iesaisti un līdzdalību pašvaldībās

- Pārbaudāmība: jā
- Vai tās piemēro atvērtas pārvaldības prizmu? Jā
- Iespējas gūt rezultātus: būtiskas

⁵¹ Redaktora piezīmes:

1. Attiecībā uz aņņemšanām, kas ir apvienotas kopā: rezultātu gūšanas iespējas novērtē kopu līmenī, nevis atsevišķām aņņemšanām.
2. Aņņemšanas šīs virsraksti var būt rediģēti, lai tie būtu īsāki. Pilnu aņņemšanās tekstu skatiet Latvijas rīcības plānā: <https://www.opengovpartnership.org/documents/latvia-action-plan-2022-2025/>

2. pielikums: Minimālās prasības darbībai saskaņā ar OGP procedūru⁵²

Saskaņā ar OGP procedūru pārskatīšanas politiku valstīm, kas piedalās OGP, rīcības plāna izstrādes laikā ir jāatbilst sabiedrības ietekmes "Iesaistes" līmenim saskaņā ar NNM koprades procesa novērtējumu.

Lai noteiktu, vai valsts atbilst spektrā pieejamajai "iesaistes" kategorijai, NNM novērtē dažādus elementus no OGP līdzdalības un koprades standartiem. NNM novērtēs, vai rīcības plāna izstrādes laikā valsts ir ievērojusi šādus standartu aspektus, kas veido minimālo robežvērtību:

1. **Ir forums:** OGP procesa uzraudzīšanai ir forums.
2. **Forumu veido daudzpusējas ieinteresētās personas:** tajā piedalās gan valdība, gan pilsoniskā sabiedrība.
3. **Argumentēta atbilde:** Valdības vai daudzpusēju ieinteresēto personu forums dokumentē vai spēj pierādīt, kā koprades procesā tas nodrošināja atgriezenisko saiti. Tas var ietvert kopsavilkumu par galvenajām kategorijām un/vai tematiem, ko ierosina iekļaut, grozīt vai noraidīt.

Tabulā tālāk ir apkopots to trīs standartu NNM novērtējums, kas attiecas uz procedūras pārskatīšanu. Šāda kopsavilkuma mērķis ir pārbaudīt, vai tiek ievērotas procedūras pārskatīšanas minimālās prasības, un tas nav pilnīgs darbības novērtējums saskaņā ar OGP koprades un līdzdalības standartiem. Ziņojumā par rezultātiem sniegs pilnu koprades un līdzdalības novērtējumu visā OGP ciklā.

2. tabula Minimālo prasību kopsavilkums darbībai saskaņā ar OGP procedūru

<i>OGP standarts</i>	<i>Vai standarts ir izpildīts?</i>
Forums ir. Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padome (pazīstama kā Memoranda padome) ir Latvijas daudzpusējais ieinteresēto personu forums, kas pārtrauga OGP procesu. ⁵³	Zaļš
Forumu veido daudzpusējas ieinteresētās personas. Memoranda padomi veido astoņas pilsoniskās sabiedrības ieinteresētās personas un astoņas valdības amatpersonas. ⁵⁴	Zaļš
Valdība sniedza argumentētu atbildi par to, kā atgriezeniskā saite ar sabiedrību palīdzēja veidot rīcības plānu. Valdība tiešsaistē publicēja visas atbildes uz ierosinājumiem, grozījumiem un iebildumiem, kas par rīcības plāna projektu iesniegti TAP portālā. ⁵⁵	Zaļš

⁵² 2021. gada 24. novembrī OGP Koordinācijas komiteja apstiprināja atjauninājumu [OGP līdzdalības un koprades standartiem](#). Izmaiņas stājās spēkā 2022. gada 1. janvārī visām valstīm, kas nodarbojas ar kopradi pēc 2022. gada. Valstis, kas iesniegs rīcības plānus 2021.–2023. gada ciklam, vērtēs ar iepriekšējo standartu versiju, jo to koprade notika pirms izmaiņu apstiprināšanas.

⁵³ Valsts kanceleja, Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padome, 2022. gada 17. oktobris, <https://www.mk.gov.lv/lv/nevalstisko-organizaciju-un-ministru-kabineta-sadarbibas-memoranda-istenosanas-padome>

⁵⁴ Valsts kanceleja, Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padome, 2022. gada 17. oktobris, <https://www.mk.gov.lv/lv/nevalstisko-organizaciju-un-ministru-kabineta-sadarbibas-memoranda-istenosanas-padome>

⁵⁵ Valsts kanceleja, TAP portāls, Par Latvijas Piekto nacionālo atvērtās pārvaldības rīcības plānu 2022.–2025. gadam, https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/bc0aded2-457f-4810-8426-7999bf581311